

L'activitat esperantista a Catalunya: una utopia silenciosa

Especialment dono les gràcies a Xavier Torné, per haver-me introduït en el món esperantista i transmetre'm el seu entusiasme per la llengua universal.

A Pedro M. Martín Burutxaga, vull agrair-li la seva col·laboració per haver-me proporcionat eines de gran utilitat de cares a la realització del treball.

A més, mostro el meu agraïment a M. Dolors Godoy i a Xosé Conde, que m'han permès assistir a les classes que imparteixen i m'hi han rebut de manera molt acollidora.

Finalment, dono les gràcies a KEA, a Ferriol Macip, i a tots els esperantistes que m'han ajudat i han fet possible aquest projecte.

Síntesi

La majoria dels catalans creu que l'esperanto, la llengua creada pel doctor Zamenhof l'any 1876, va fracassar i es va extingir. Aquest projecte té com a objectiu demostrar que aquesta llengua de caire neutral es manté viva a Catalunya, i per fer-ho he assistit a diversos actes esperantistes i he entrevistat alguns membres d'aquest moviment pacifista i transversal. A més, he analitzat el perfil dels integrants del col·lectiu a través d'una enquesta i he arribat a la conclusió que la comunitat esperantista es mostra molt optimista respecte al seu futur, malgrat haver-hi pocs parlants joves al nostre país. El treball demostra que l'esperantisme català és un fenomen totalment actual, atès que compta amb una comunitat activa i ferma amb els seus ideals.

Plej katalunoj pensas ke la esperanto, la lingvo kreata de Doktoro Zamenhof en la jaro 1876, malsukcesis kaj mortis. Ĉi tiu projekto celas pruvi ke ĉi tiu neŭtrala lingvo postvivas en Katalunio, kaj por montri ĝin, mi ĉeestis esperantistajn okazaĵojn kaj mi intervjuis homojn el ĉi tiu pacisma kaj plurala movado. Krome, mi analizis la esperantistan profilon pere de enketo, kaj mi eltrovis ke plej esperantistoj estas optimistaj pri la estonteco de la komuno. Tamen, estas malmultaj junaj homoj kiuj kapablas paroli la lingvon de Zamenhof en nia lando. Konklude, la projekto pruvas ke la kataluna esperantista movado estas aktuala fenomeno, ĉar estas aktiva komuno kiu havas firmajn idealojn.

La mayoría de los catalanes cree que el esperanto, la lengua creada por el doctor Zamenhof en el año 1876, fracasó y se extinguió. Este proyecto tiene como objetivo demostrar que esta lengua neutral se mantiene viva en Cataluña, y para ello he asistido a varios actos esperantistas y he entrevistado a algunos miembros de este movimiento pacifista y transversal. Además, he analizado el perfil de los integrantes del colectivo a través de una encuesta y he llegado a la conclusión de que la comunidad esperantista se muestra muy optimista con respecto a su futuro, a pesar de que hay pocos hablantes jóvenes en nuestro país. El trabajo demuestra que el esperantismo catalán es un fenómeno totalmente actual, ya que cuenta con una comunidad activa y firme con sus ideales.

Most Catalans think that Esperanto, the language created by doctor Zamenhof in 1876, failed and became extinct. This project aims to demonstrate that this neutral language stays alive in Catalonia, and to show it, I have attended some esperantist events and I have interviewed members of this pacifist and diversified movement. Besides, I have analysed the esperantists' profile through a survey and I have found out that this community is very optimistic about its future, although there are few young Esperanto speakers in our country. As a conclusion, this project shows that the Catalan esperantist movement is a current phenomenon because there is an active community, which is absolutely firm with its ideals.

Índex

Introducció.....	6
1. Què és l'esperanto?.....	7
1.1 L'esperanto, una llengua neutral.....	7
1.2 Les 16 regles.....	9
2. Zamenhof, creador de l'esperanto.....	11
2.1 Vida personal.....	11
2.2 En relació a l'esperanto.....	12
2.3 Valors ètics i filosòfics.....	14
3. Els pioners de l'esperanto a Catalunya.....	16
4. L'Associació Catalana d'Esperanto.....	17
5. En un congrés esperantista	20
5.1 Funcionament.....	20
5.2 Característiques.....	21
5.2.1 El programa.....	22
6. L'aprenentatge d'esperanto.....	24
6.1 A través de la xarxa.....	24
6.2 Cursos presencials.....	24
6.2.1 Característiques d'un curs: M. Dolors Godoy.....	25
6.2.2 Característiques d'un curs de segon any: Xosé Conde.....	26
7. Perfil d'un esperantista.....	27
7.1 L'enquesta.....	27
7.2 Altres aspectes del perfil esperantista.....	34
7.3 Entrevista a un esperantista.....	35
8. La literatura en esperanto a Catalunya.....	37
9. Cantants i grups en esperanto.....	39
Conclusions.....	40
Fonts consultades.....	41
Apèndixs.....	44

Introducció

L'objectiu principal del projecte és esbrinar la situació del moviment esperantista actualment a Catalunya, tot i que també conté un apartat de contextualització per tal d'especificar què és l'esperanto i de quina manera es va originar.

Per analitzar la situació d'aquest moviment, m'he submergit en el món esperantista i he assistit a esdeveniments en què s'emprava aquesta llengua de caire auxiliar. A més, he tingut l'oportunitat de conèixer personalitats d'aquest col·lectiu, a través de les quals he descobert que el moviment esperantista té força activitat a Catalunya, malgrat passar desapercebut. De fet, un dels factors que m'ha motivat a realitzar el projecte és el contrast entre l'activitat de l'esperantisme i la seva invisibilitat davant la societat. Per tant, he decidit aportar el meu granet de sorra per promoure aquest moviment que amaga una filosofia de vida basada en el pacifisme i la igualtat entre els pobles.

Com a treball de camp, he realitzat una enquesta a trenta-tres esperantistes amb la finalitat de saber com és el perfil de les persones que integren aquesta comunitat. D'altra banda, he parlat amb diversos esperantistes, els quals m'han proporcionat informació sobre el moviment i també sobre la seva trajectòria en aquest àmbit. Per recollir la informació, he assistit al 37è Congrés Català d'Esperanto, celebrat a Mataró, i també he participat en classes d'aquesta llengua a Barcelona i a Cassà de la Selva.

Cal afegir que he centrat el treball en l'actualitat perquè considero que l'esperanto és un fenomen contemporani que es troba en evolució constant. Així doncs, una altra finalitat del projecte és demostrar que no es tracta exclusivament d'un moviment del passat, atès que la creació de Zamenhof ha perdurat fins als nostres dies.

1. Què és l'esperanto?

1.1. L'esperanto, una llengua neutral

L'esperanto és la llengua que va crear l'oftalmòleg polonès Ludwik Lejzer Zamenhof l'any 1876 amb la finalitat de donar lloc a un idioma universal que fomentés la igualtat lingüística impedint la imposició de les llengües nacionals. Així doncs, l'esperanto està dissenyat per ser emprat en la comunicació internacional i en cap cas pretén substituir les llengües naturals ni la diversitat lingüística. S'estima que té entre 100.000 i 2.000.000 parlants en tot el món i al voltant de 10.000 a l'Estat Espanyol.

Tot i que l'esperanto té un caràcter neutral, la major part del seu vocabulari prové del llatí i de les llengües romàniques. Per tant, generalment és més fàcil d'aprendre per a aquells la llengua materna dels quals pertanyi a aquesta família. Tanmateix, també conté paraules d'origen germànic, eslau, i fins i tot n'incorpora del grec i de l'hebreu. A més, és una llengua aglutinant, és a dir, les paraules es construeixen afegint afixos al lexema. Per exemple, *nokto* significa *nit*, i *nokte*, a la *nit*. Aquesta característica es troba en llengües com el japonès, el basc o el turc. Pel que fa al sistema d'escriptura, l'esperanto s'escriu amb l'alfabet llatí, tot i que conté alguns caràcters modificats (*ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, ŝ, ŭ*) i prescindeix d'uns altres (*q, w, x, y*).

Cal destacar que l'esperanto no és tan sols un fenomen lingüístic, sinó que va lligat a uns ideals utòpics, pacifistes i internacionalistes, els quals es basen en la concepció de la humanitat com una gran família i en la unió de tots els pobles del món. Aquests valors es poden apreciar a l'himne del moviment esperantista, anomenat *La Espero* (l'esperança) i escrit pel mateix creador de la llengua. Heus aquí l'himne:

<i>En la mondon venis nova sento,</i>	Al món ha arribat un nou sentiment,
<i>tra la mondo iras forta voko;</i>	una forta crida recorre el món;
<i>per flugiloj de facila vento</i>	en ales d'un vent lleuger
<i>nun de loko flugu ĝi al loko.</i>	que voli ara d'un lloc a l'altre.
<i>Ne al glavo sangon soifanta</i>	no a l'espasa assedegada de sang
<i>ĝi la homan tiras familion:</i>	aquesta crida la família humana:
<i>al la mond' eterne militanta</i>	al món que eternament lluita
<i>ĝi promesas sanktan harmonion.</i>	li promet santa harmonia.

*Sub la sankta signo de l' espero
kolektiĝas pacaĵ batalantoj,
kaj rapide kreskas la afero
per laboro de la esperantoj*

sota el signe sagrat de l'esperança
es reuneixen els combatents de la pau,
i ràpidament creix l'obra
a través del treball dels esperançats.

*Forte staras muroj de miliaroj
inter la popoloj dividitaj;
sed dissaltos la obstinaj baroj,
per la sankta amo disbatitaj.*

Els murs mil·lenaris s'aixequen amb força
entre els pobles dividits
però s'esmicolaran les barreres obstinades,
per l'amor sagrat esfondrades.

*Sur neŭtrala lingva fundamento,
komprenante unu la alian,
la popoloj faros en konsento
unu grandan rondon familian.*

Sobre un fonament lingüístic neutral,
comprentent-se els uns als altres,
els pobles es posaran d'acord
per fer una gran família.

*Nia diligenta kolegaro
en laboro paca ne laciĝos,
ĝis la bela sonĝo de l' homaro
por eterna ben' efektiviĝos.*

Els nostres diligents camarades
no defalliran en la tasca de la pau,
fins que el bell somni de la humanitat
es realitzi per benedicció eterna.

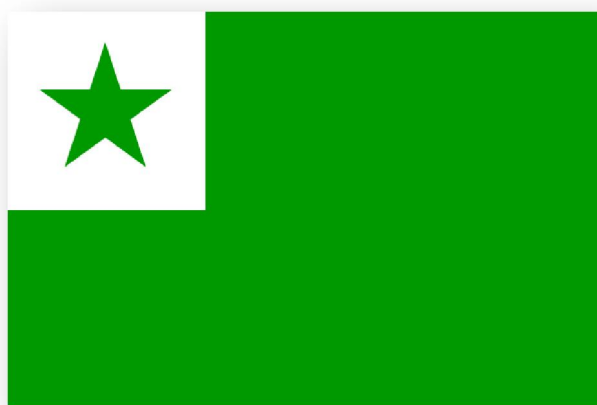

Fig.1 Bandera del moviment esperantista

1.2. Les 16 regles

Quant a la gramàtica, hi ha setze regles fixes que resumeixen el funcionament de la llengua. Això resta moltes dificultats a l'esperanto, ja que les normes són molt concretes i eviten qualsevol tipus d'excepció.

1. Només existeix un article determinat (*la*), igual en tots els números, gèneres i casos. No hi ha article indefinit.

2. Els substantius acaben amb -o (Ex. *libro* = llibre). El plural es forma afegint una "j" al final de la paraula (Ex. *libroj* = llibres) , i el cas acusatiu es marca amb una "n" (Ex. *mi legas libron/librojn* = llegeixo un llibre/llibres).

3. Els adjectius es formen afegint una "-a" a l'arrel (Ex. *la esperanta libro* = el llibre d'esperanto). El comparatiu es forma amb "pli" (Ex. *la patro estas pli alta ol la avo* = el pare és més alt que l'avi), i el superlatiu amb "plej" (Ex. *Sofia estas la plej alta knabino* = la Sofia és la noia més alta).

4. Els nombres bàsics són *unu, du, tri, kvar, kvin, ses, sep, ok, naŭ, dek, cent* i *mil*. La resta de números es formen combinant aquests (Ex. *dektri*=tretze, *tridek* = trenta). Els ordinals s'obtenen afegint "-a" als cardinals (Ex. *unua* = primer).

5. Els pronoms personals són *mi* (jo), *vi* (tú, vosaltres, vostè), *li* (ell), *ŝi* (ella), *ĝi* (això), *ni* (nosaltres), *ili* (ells) i *oni* (impersonal). Els possessius es formen afegint-hi "-a" (Ex. *mia flago* = la meua bandera). L'acusatiu es forma de la mateixa manera que amb els substantius (Ex. *mi amas vin* = t'estimo).

6. Els temps verbals són invariables en persona i número. El present acaba amb "-as" (Ex. *mi estas kontenta* = estic content/a), el passat amb "-is" (Ex. *mi estis kontenta* = jo estava content/a), i el futur amb "-os" (Ex. *mi estos kontenta* = estaré content/a). Pel que fa a l'imperatiu, es forma amb "-u" (Ex. *estu kontenta* = estigues content/a). El condicional acaba amb "-us" (Ex. *se mi estus kontenta* = si jo estigués content).

7. L'adverbi es forma afegint "-e" (Ex. *amike*= amigablement).

8. Totes les preposicions regeixen nominatiu (Ex. *projekto pri la esperanto*= projecte sobre l'esperanto).

9. Totes les paraules es pronuncien tal i com s'escriuen.

10. La síl·laba tònica sempre és la penúltima

11. Les paraules compostes es formen unint les arrels de les paraules simples, amb l'arrel principal al final. Per exemple, *terpomo* significa patata , de *tero* (terra), i *pomo* (poma).

12. No existeix la doble negació, és a dir, si a la frase hi ha una paraula amb significat negatiu, no s'escriu l'adverbi de negació *ne* (Ex. *mi havas nenion* = no tinc res).
13. L'acusatiu també es pot utilitzar per indicar direcció (Ex. *en la mondon venis nova sento*= al món ha arribat un nou sentiment).
14. Tota preposició té un significat definit, excepte *je*, que s'utilitza de manera ambigua (el seu ús és minoritari).
15. A l'hora d'incorporar estrangerismes, s'adapten a l'ortografia de l'esperanto i se'ls afegeix les terminacions corresponents.
16. Les terminacions "-a" i "-o" es poden substituir per un apòstrof.

2. Zamenhof, creador de l'esperanto

2.1. Vida personal

Lluís Llätzer Zamenhof va néixer el 15 de desembre de 1859 a Bialystok, ciutat polonesa en l'actualitat però sota el domini de l'Imperi rus en aquella època. Provenia d'una família jueva que després de ser expulsada d'Espanya el 1492, s'havia anat instal·lant a diferents indrets d'Europa fins a establir-se a Polònia. La seva ascendència jueva es reflecteix en el nom que li van posar els seus pares, Elazar, equivalent a Llätzer en hebreu.

Zamenhof va ser alumne a l'escola de la seva ciutat natal des del 1869 fins al 1873 i a continuació va formar-se durant dos anys a l'Institut alemany de Varsòvia. Posteriorment va optar per emprendre la carrera d'oftalmologia, dos anys de la qual va realitzar a Moscou i quatre a Varsòvia, afegint l'últim any d'especialització cursat a Viena. L'any 1886 va rebre el títol universitari, el qual li permetria exercir com a oftalmòleg durant tota la seva vida en el barri jueu de Varsòvia. Cal esmentar que un any després de llicenciar-se es va casar i el 1888 naixeria el seu primer fill, Adam Zamenhof. Aquest seria executat pel règim nacionalsocialista, tot i que la seva dona i els seus fills van sobreviure amagant-se en zones rurals. Les dues germanes d'Adam, Lidia i Zofia, també foren assassinades durant l'holocaust. Primer foren traslladades a un ghetto de Varsòvia i posteriorment van morir en el camp de concentració de Treblinka.

Durant la primera Guerra Mundial, quan els exèrcits rus i alemany van ocupar Varsòvia, Zamenhof patia una malaltia cardíaca. El 1917 va morir i deixà una gran empremta gràcies a la seva voluntat d'unir els pobles del món a través de la igualtat lingüística.

Fig.2 Zamenhof l'any 1879

Fig.3 Família Zamenhof amb l'absència de Lidia, la filla menor

2.2. En relació a l'esperanto

Des de jove, Zamenhof sempre s'havia interessat pels idiomes i en dominava diversos amb facilitat. Les seves llengües maternes eren el rus, el polonès i el jiddisch (variant de l'alemany emprada pels jueus a l'Europa central). També parlava alemany fluidament i tenia coneixements de llatí, grec, hebreu, anglès i francès. Afegint-ho al fet que, a la ciutat de Bialystok, hi havia una notable confrontació ètnica arran d'una gran diversitat cultural acompanyada d'una manca de respecte, Zamenhof va decidir emprendre el projecte de creació d'una llengua supranacional.

Abans de començar a desenvolupar l'esperanto, va tenir altres idees, com reviure el llatí o crear una llengua formada per un vocabulari arbitrari. Quan va observar que aquest projecte tenia molts inconvenients es va desanimar, però mentre estudiava anglès, es va adonar que podia prescindir de les declinacions nominals i les conjugacions verbals a l'hora de crear la nova llengua, fet que li restaria moltes complicacions. Tanmateix mantingué l'acusatiu, el qual s'indica amb una -n a final de mot (Ex. *Mi havas hundon=jo tinc un gos*). També va optar per reduir la quantitat d'arrels lèxiques utilitzant prefixos i sufixos. (Ex. *Varma=calent- Malvarma=fred*).

Cal esmentar que, abans de l'existència de l'esperanto tal com és conegut avui en dia, va tenir lloc una fase prèvia de la llengua etiquetada com a *protoesperanto*. El 17 de desembre de 1878, Zamenhof va organitzar una festa amb motiu de celebració de l'aniversari de la seva creació. En aquell moment la llengua adoptaria el nom de "Lingwe Universala" (llengua universal). S'explica que, mentre ell estudiava medicina, el seu pare va cremar el manual que contenia el projecte, i quan ell se'n va assabentar l'any 1881, va decidir crear una nova versió de l'esperanto. Aquesta encara es veuria sotmesa a canvis fins l'any 1887, en què Zamenhof publicaria *Unua Libro*, on es descriu la *lingvo internacia*, nom que va rebre l'esperanto en aquell moment. També exposava les normes gramaticals i les arrels lèxiques, afegint-hi alguns fragments traduïts com el Parnostre i diversos passatges bíblics. Quan Zamenhof va publicar aquest llibre, ho féu sota el pseudònim de "Doktoro esperanto", que significa doctor esperançat i dona nom a la llengua. Tot seguit l'obra fou traduïda al polonès, al francès i a l'alemany per tal que pogués ser apresada per ciutadans de diferents països.

A causa de la facilitat de l'esperanto, al cap de pocs anys, força gent s'hi havia interessat i Zamenhof va començar a rebre cartes en l'idioma que ell havia creat. La llengua es va anar expandint pels països veïns i Zamenhof va traduir diverses obres. La primera obra traduïda va ser *La batalla de la vida* de Dickens, publicada per entregues el 1891. Va tenir molt més èxit la traducció de *Hamlet* de Shakespeare, editada el 1894 i reeditada l'any 1902 a París. També va traduir *Els Bandits* de Schiller i l'Antic Testament de la *Bíblia*, entre d'altres.

L'any 1905 Zamenhof va publicar *El fonament de l'esperanto*, llibre que es considera la descripció oficial de la llengua i és el reglament essencial per a qualsevol aprenent. Per aquest motiu, l'autor deixa clar que és immodificable, ja que representa els fonaments de l'idioma. El llibre està dividit en quatre parts: *Antaŭparolo* (pròleg), *Gramatiko* (gramàtica), *Ekzercaro* (exercicis per practicar) i *Universala Vortaro* (diccionari universal).

L'any 1905 va tenir lloc, a la ciutat francesa de Boulogne-sur-Mer, el primer congrés d'esperanto, organitzat per Alfred Michaux, líder de l'esperantisme local. En aquest s'hi va reconèixer *El fonament de l'esperanto* com a única autoritat de qualsevol esperantista. També es va crear La Declaració de Boulogne, on Zamenhof acredità que l'esperanto pretenia substituir les llengües nacionals en l'àmbit de la comunicació internacional per tal de fomentar la igualtat lingüística i no pas substituir-les en l'àmbit nacional. També es va especificar la neutralitat de l'esperantisme pel que fa a la religió i a la política. Al congrés, van assistir-hi 688 persones de diferents països, i Zamenhof va fer un discurs en què apel·lava a la igualtat i mostrava agraïment a Johann Martin Schleyer, el sacerdot alemany que havia creat el Volapük, una llengua auxiliar anterior a l'esperanto: "expressem les nostres gràcies de tot cor al senyor Schleyer, el primer i més energètic pioner de la llengua internacional neutral."

Zamenhof va seguir assistint als congressos següents: Ginebra (1905), Cambridge (1906), Dresden (1908), Barcelona (1909), Washington (1910), Amberes (1911) i Cracòvia (1912). Com ja s'ha esmentat anteriorment, el creador de l'esperanto va morir l'any 1917, però després de la seva mort han continuat els congressos fins a l'actualitat.

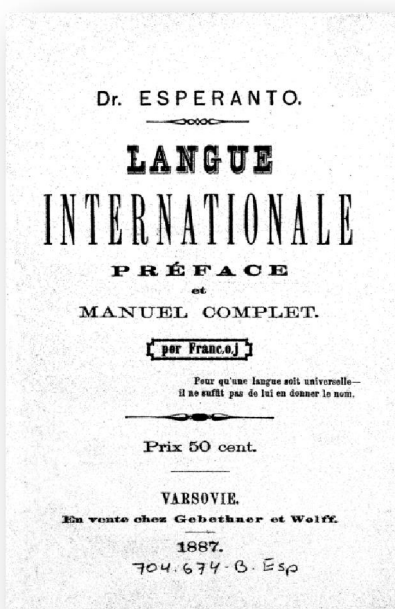

Fig.4 Portada d' *El fonament de l'esperanto* traduït al francès

Fig.5 Primer congrés esperantista l'any 1905 a Boulogne-sur-Mer, França

2.3. Valors ètics i filosòfics

Com s'esmenta a l'apartat anterior, Zamenhof vivia en una societat fragmentada i confrontada. Per aquest motiu, quan era un infant somiava un món on totes les persones es respectessin independentment del seu origen i la seva llengua materna. Així doncs, va tenir la idea de crear una llengua neutral, els parlants de la qual estiguessin en igualtat de condicions. Creia que aquesta seria la solució per aconseguir la fraternitat entre els diversos pobles del món, però al cap de poc es va adonar que no només la llengua dividia les persones, sinó també altres factors com la religió o la nacionalitat.

Aquesta voluntat de fraternitat i igualtat entre les nacions de la terra es pot observar a l'estrofa d'un poema en *protoesperanto*, les úniques línies que s'han conservat d'aquesta fase de la llengua:

Versió original:

Malamikete de las nacjes,

Cadó, Cadó, jam temp'está;

La tot' homoze in familije

Konunigare so debá

En català:

Enemistat de les nacions,

Cau, cau, ja és el moment;

Tota la humanitat en una família

S'ha d'unir

L'any 1905, al congrés de Boulogne-sur-Mer, Zamenhof va aclarir la finalitat del seu projecte. Heus aquí un fragment del seu discurs:

"A la nostra reunió no existeixen nacions fortes ni dèbils, privilegiades o desfavorides, ningú s'humilia, no es molesta ningú; tots ens recolzem en un fonament neutral, tots tenim els mateixos drets, tots ens sentim membres d'una nació, com membres d'una família, i per primera vegada a la història de la humanitat, nosaltres, membres de diferents pobles, estem els uns amb els altres i no com a estranys, no com a competidors, sinó com a germans que no s'imposen la seva llengua, però que es comprenen recíprocament sense sospitar l'un de l'altre per quelcom obscur que ens divideixi. Ens estimem recíprocament i ens donem les mans sense hipocresia, no com els estranys, sinó sincerament, com a persones. Siguem plenament conscients de tota la importància d'aquest dia, perquè avui, entre les generoses parets de Boulogne-sur-Mer no s'han reunit francesos amb anglesos, ni russos amb polonesos, sinó persones amb persones." ¹

1:Cita de Zamenhof al Congrés de Bolougne-Sur-Mer, celebrat l'any 1905.

A més, Zamenhof sostenia la seva pròpia teoria filosòfica, l'homaranisme. Va aplicar els principis de la doctrina jueva al seu projecte, basant-se en les ensenyances del rabí de l'antiguitat Hilel. Segons el Talmud, aquesta autoritat jueva apostava per la preocupació pels altres, la humilitat i la pietat, característiques amb què Zamenhof es va sentir identificat arran de la creació de l'esperanto. Hilel tenia una clara ideologia pacifista i, el més important, afirmava que tota la humanitat era una sola família, principi base de l'esperanto. Zamenhof va passar els últims anys de la seva vida difonent aquesta espècie de religió, la qual seria defensada posteriorment per Lidia Zamenhof, destacada pacifista i feminista que també va contribuir a promoure l'esperanto.

La idea de l'homaranisme es pot resumir en l'amor a la humanitat i en el trencament de les barreres i els prejudicis que divideixen les nacions. Tot i que l'esperanto no va lligat a cap moviment religiós ni polític, Zamenhof afirma que aquesta llengua és un dels pilars de l'homaranisme, ja que en realitat n'és la part pràctica perquè pretén unir la humanitat a través de la igualtat. Tanmateix, avui en dia aquesta teoria religiosa no és seguida per gran part del moviment esperantista, que se centra a portar a terme la part pràctica.

Fig.6 Propaganda del congrés de Berna l'any 1913, amb imatge on es mostra la voluntat d'unir els pobles del món

Fig.7 Estàtua d'Hilel el Savi al Parlament israelià

3.Els pioners de l'esperanto a Catalunya

Un dels promotors de l'esperantisme català va ser Joan Amades, folklorista que va mostrar un gran compromís amb la llengua de Zamenhof. Va fundar diverses revistes en esperanto, fou president de la Federació Esperantista Catalana i participà a la redacció de *Kataluna Antologio*, un recull antològic de la literatura catalana, amb un resum històric sobre llengua, literatura i cançó popular de Catalunya, publicada en esperanto el 1925 i reeditada el 1931. Quant a la seva carrera com a folklorista, cal destacar que la UNESCO li va encarregar preparar el corpus biogràfic del folklore català, especialment sobre rondallística. També cal destacar que és l'autor de *Costumari català*, obra etnogràfica sobre els costums i tradicions catalanes, la primera edició de la qual la va publicar l'Editorial Salvat el 1952.

Malgrat que no es té gaire informació sobre el contacte de Mercè Rodoreda amb el món esperantista, l'escriptora més cèlebre de la literatura catalana va participar a la redacció del llibre *Polèmica* (1934), una apologia del català i l'esperanto escrita principalment pel seu mestre Delfí Dalmau i Gener. Aquest fou membre de l'associació *Espero Kataluna* i redactor de la revista *Kataluna Esperantisto*, a part de ser membre de l'*Akademio de Esperanto* com a representant de la llengua catalana. També cal destacar que va tenir gran activitat com a articulista i conferenciant a favor de la cultura catalana i de l'esperanto.

Un altre pioner de l'esperantisme a Catalunya fou Andreu Nin i Pérez, polític i escriptor català que va militar al PSOE, des d'on defensà una posició catalanista. Posteriorment es va inclinar per l'anarcosindicalisme, es traslladà a Rússia com a delegat d'Espanya i va actuar d'introduïdor de la URSS de personalitats com Francesc Macià. Amb relació a l'esperanto, participà en la creació del grup *Frateco*, al Vendrell, on va fer classes d'aquesta llengua. A més, publicà articles en esperanto a la premsa local i més tard formà part del grup *Barcelona Stelo*.

També és desconeguda l'admiració per l'esperanto de Francesc Pi i Margall, líder del Partit Republicà Democràtic Federal, el qual defensava que les regions amb història i cultura pròpies s'havien de configurar com a estats dins d'una hipotètica federació espanyola. L'únic signe que evidencia l'interès de Pi i Margall per la llengua auxiliar és un article publicat el 1898 al diari *Nuevo Régimen* de Madrid, que es considera el primer article que defensa l'esperanto aparegut en tot l'estat.

Fig.8 Joan Amades, folklorista català

Fig.9 Andreu Nin, polític trotskista català

4. L'Associació Catalana d'Esperanto

L'Associació Catalana d'Esperanto va ser fundada l'any 1982, tot i que ja havia existit anteriorment amb el nom de *Federació Catalana d'Esperanto*. Aquesta es va fundar l'any 1910 i va desaparèixer el 1939, amb la victòria del bàndol franquista a la Guerra Civil Espanyola. L'organització editava regularment el butlletí *Kataluna Esperantisto* i va impulsar l'edició de *Kataluna Antologio*. A més, celebrava els Jocs Florals Internacionals, un concurs literari en esperanto. L'any 1928, el Governador Civil de Barcelona, el general Milans del Bosch, va exigir l'annexió de la Federació Catalana d'Esperanto a l'espanyola. Com que la federació no va acceptar aquesta condició, es va veure obligada a dissoldre's i el seu president, Delfí Dalmau, va ser multat.

L'any 1980 es va fundar l'Associació Catalana d'Esperanto tal i com la coneixem avui en dia. Actualment, hi ha bon veïnatge amb l'Associació Espanyola d'Esperanto, però KEA (Kataluna Esperanto Asocio) és l'única associació esperantista de l'Estat Espanyol que no hi està federada. Segons Ferriol Macip, coordinador professional de KEA, és perquè els integrants de l'associació creuen en les nacions, i no pas en els estats.

Avui en dia, KEA compta amb 200 membres i organitza cursos, congressos, diverses trobades, i també publica la revista *La Esperantisto*. El seu objectiu principal és difondre l'ús de l'esperanto als territoris de parla catalana, sobretot a Catalunya. Tanmateix, té un segon objectiu, que és promoure la identitat nacional dels Països Catalans arreu del món.

ELS PRINCIPIS

L'Associació Catalana d'Esperanto compta amb uns principis propis amb relació als drets lingüístics. Aquests principis, extrets de la pàgina oficial de KEA, són els següents:

- 1. Els drets lingüístics, desenvolupats a partir dels drets humans, són un element cabdal de la llibertat i la pau.*
- 2. La igualtat de drets lingüístics dels individus i de les comunitats és fonamental per a aquest objectiu. Res no ha de fer considerar que hi ha idiomes més aptes que altres per a determinats usos, tot i que els estrats socials més privilegiats de les comunitats hegemòniques i de les assimilades sovint indueixen a molts a creure-ho pel seu poder econòmic, polític i militar o pel seu prestigi.*

3. *La diversitat és garantia de riquesa cultural. Les innombrables formes de fer i de dir formen part del patrimoni comú de la humanitat, tresorjat durant milers d'anys. Volem contribuir a la preservació de la diversitat cultural i, en particular, de la lingüística.*
4. *La comunicació entre les diferents col·lectivitats és necessària per a un coneixement mutu, que ajuda a la llibertat de cadascuna d'elles, la qual cosa és fonament de pau. La fluïdesa de comunicació entre les col·lectivitats incrementa el sentiment de solidaritat i alhora facilita que les diferents cultures s'enriqueixin mútuament. Volem contribuir al fet que els fluxos d'informació esdevinguin veritablement multilàters.*
5. *Considerem insuficient la pretensió de corregir el quasi monopoli d'una llengua nacional en la comunicació mundial per un oligopoli d'unes quantes llengües.*
6. *Considerem la divisió conceptual i valorativa entre llengües internacionals, nacionals i regionals una manifestació d'imperialisme lingüístic. Una llengua neutral, com l'esperanto, pot fer de pont, afavorint i palesant la plena igualtat de les llengües.*
7. *L'ús d'una llengua auxiliar internacional neutral, o interllengua, no ha d'influir de forma negativa en els usos diaris de les comunitats lingüístiques i s'ha de reservar, mitjançant la conscienciació adequada i unes polítiques lingüístiques adients, per a funcions específiques, per no malmetre l'equilibri ecològic entre aquelles. Tot allò que puguin fer les llengües locals, no ho ha de fer la interllengua global.*
8. *Per a contribuir a aquest equilibri, considerem necessària una discriminació positiva per a aconseguir la normalització lingüística de les llengües minoritzades en el seu àmbit o territori propi i així defensar la diversitat lingüística. Així mateix, reivindicuem el dret a l'aprenentatge de la llengua materna dels immigrants, incloent-lo en el dret a la mobilitat de les persones.*

9. *L'ús d'una interllengua neutral, al costat de la pròpia, no exclou sinó que afavoreix el d'altres llengües gràcies a l'estalvi de temps en l'aprenentatge d'una llengua pont i a la difusió de la consciència d'igualtat, valoració i respecte per la diversitat lingüística: creiem convenient promocionar l'aprenentatge de llengües estrangeres, especialment les properes geogràficament i culturalment. El poliglòtisme passiu és una bona opció per a permetre la comprensió de més llengües, sense malmetre la pròpia.*
10. *L'ús d'una interllengua neutral i fàcil és important, però no suficient per si sol. Si bé és una demostració pràctica de la igualtat entre les llengües i constatem que aquesta visió equitativa arrela en bona part dels parlants de l'esperanto, considerem que és important continuar educant en els valors de la diversitat i de la igualtat de drets, en particular dels lingüístics*

En conclusió, aquests principis es basen en l'ús de l'esperanto com a eina per a fomentar la igualtat lingüística, atès que afirmen que no hi ha llengües més aptes que altres i que tota diversitat és garantia de riquesa cultural. També s'especifica que l'objectiu de l'esperanto no és suprimir les llengües locals, sinó al contrari, ja que un dels principis afirma que l'organització s'oposa a qualsevol tipus d'imperialisme lingüístic i que dona suport a les llengües regionals i minoritàries. Malgrat que l'associació es mostri contrària a la comunicació internacional a través de llengües nacionals, creu que és positiu l'aprenentatge de llengües estrangeres perquè el poliglòtisme passiu ajuda a la comprensió internacional sense necessitat de malmetre la llengua pròpia.

Fig.10 Territoris on KEA organitza esdeveniments i cursos

5. En un congrés esperantista

En aquest apartat s'explica el funcionament dels congressos esperantistes en general, i les característiques del 37è Congrés Català d'Esperanto, organitzat per l'Associació Catalana d'Esperanto i celebrat a Mataró els dies 30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 2015.

5.1. Funcionament

En general, tots els congressos esperantistes tenen el mateix funcionament. El primer que cal fer és inscriure's a través d'internet, omplint un formulari (*aliĝilo*) i, en diversos casos, pagant una quota. Als membres de l'Associació Catalana d'Esperanto se'ls ofereix un descompte, i els menors de 21 anys tenen entrada gratuïta al congrés. Sovint es proporciona ajut a l'hora de buscar allotjament, ja que a gairebé tots els congressos hi assisteix gent de l'estranger. Al fer la inscripció, també hi ha la possibilitat de fer un donatiu per al congrés.

Un cop al congrés, el primer pas és dirigir-se a la recepció (*akceptejo*), on cal donar el nom i el número d'identificació corresponent. A continuació, el congressista rep una targeta amb el seu nom i el lloc de procedència que hagi triat, ja que el moviment esperantista es mostra absolutament tolerant amb la qüestió de les identitats nacionals i permet a cadascú identificar-se com vulgui. Per exemple, al congrés d'àmbit local on vaig assistir, alguns participants del sud de França escollien com a lloc de procedència *Okcitanio* en comptes de *Francio*, igual que els congressistes escocesos, bascos i la majoria dels amfitrions catalans.

El congrés al qual vaig assistir se celebrava a Mataró, en un local d'ensenyament de la Generalitat, el centre *Cabot i Barba*.

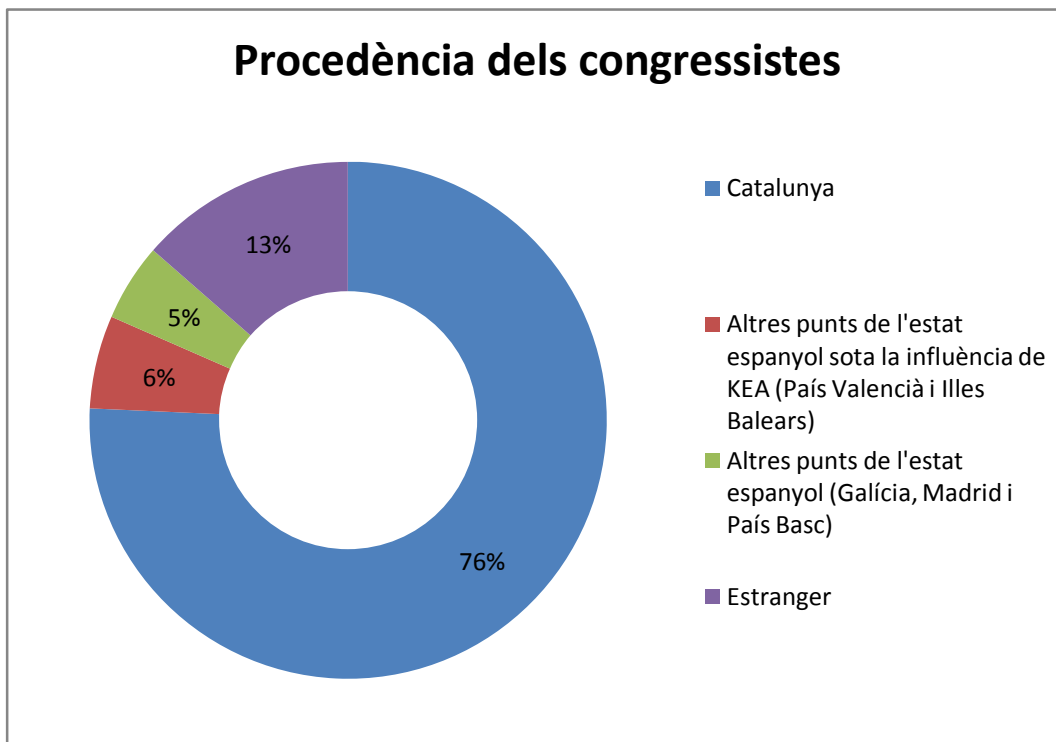

Fig.11 Indicador de la recepció (akceptejo) i dels serveis (necesejo)

5.2. Característiques

Tot i que la llengua majoritària era el català, la majoria dels assistents empraven l'esperanto en algun moment. Aquesta situació no satisfia alguns dels congressistes, els quals demandaven que era il·lògic convocar un congrés per tal de promoure l'esperanto, i un cop allà, utilitzar les llengües nacionals. Una congressista també denunciava que a l'última assemblea esperantista, s'havia utilitzat íntegrament el català. Tanmateix, a les activitats realitzades es respectava l'ús de la *lingvo internacia*, per exemple als *jocs cooperatius*. En aquesta activitat, l'instructor deia quelcom en esperanto acompanyat d'un gest i els participants havien de repetir la frase imitant el moviment. L'objectiu d'aquest joc era millorar la comprensió auditiva i posar en pràctica els coneixements lingüístics.

De les cent tres persones inscrites al congrés, catorze procedien de fora de l'Estat Espanyol, fet que va permetre l'ús de l'esperanto com a llengua franca entre alguns congressistes. Aquests catorze participants de l'estranger, que suposaven un 13'6% del total, provenien de l'Estat francès, d'Algèria, de Gran Bretanya i d'Àustria. També n'hi havia d'altres punts de l'Estat espanyol, com l'escriptor gallec Antonio Valén, autor del llibre *Esperanto, lengua y cultura*, i altres inscrits procedents de Mallorca, del País Valencià, de Madrid i del País Basc.

Malgrat que la majoria d'esperantistes catalans utilitzessin la seva llengua materna entre ells, no es donava la mateixa situació quan es comunicaven amb persones d'altres punts de l'Estat, ja que en aquest cas empraven l'esperanto. Aquest fet es va fer visible en una xerrada bilingüe (en català i esperanto) sobre la creació d'articles a la *Viquipèdia*. En aquesta activitat, la instructora parlava en català i hi havia un intèrpret que ho traduïa tot a l'esperanto. Entre els assistents, la majoria dels quals procedien de l'estranger, hi havia un home madrileny que feia preguntes en esperanto, aleshores l'intèrpret les traduïa al català, la instructora responia, i el congressista madrileny reclamava la resposta en esperanto, tot i entendre la instructora. Aquest fet demostra que en diversos casos l'esperanto funciona com a llengua neutral i garanteix la igualtat lingüística, ja que l'assistent madrileny i la instructora catalana es van comunicar a través d'un intèrpret català-esperanto quan ho podrien haver fet en castellà, llengua parlada i compresa per ambdós interlocutors.

Fig.13 Centre cívic Cabot i Barba, seu del 37è Congrés d'Esperanto a Catalunya

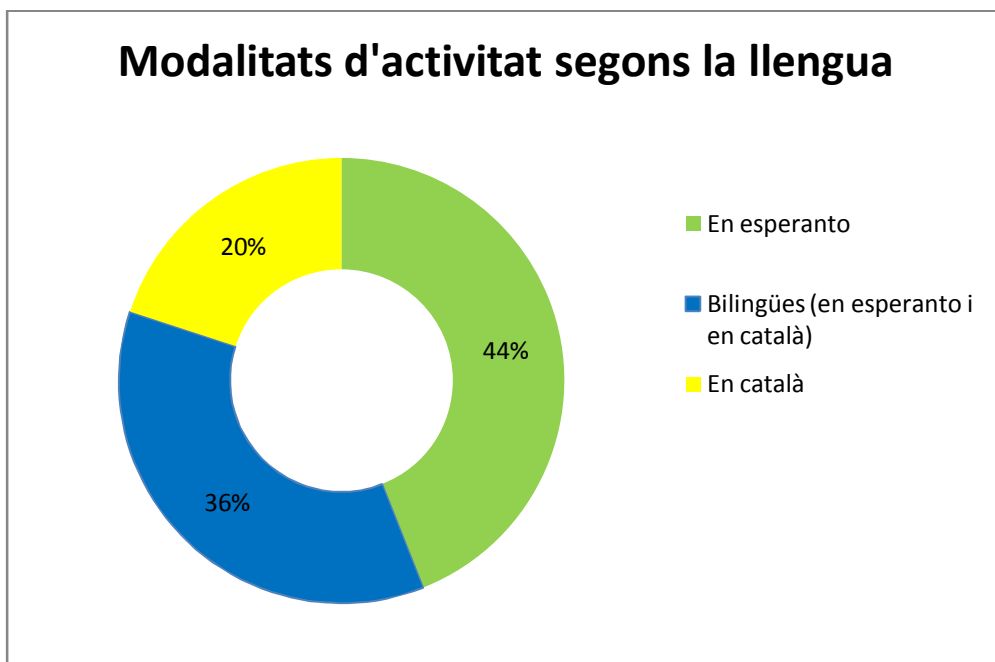
Fig.14 Cafè del Mar, local que va acollir alguns actes del congrés

5.2.1. El programa

És habitual assignar temàtiques concretes als congressos. Com s'ha esmentat anteriorment, al 37è Congrés d'Esperanto a Catalunya, el tema principal va ser la immigració. Segons l'organització, es va decidir que el congrés girés al voltant d'aquest fenomen perquè Mataró ha rebut diverses onades migratòries, sobretot entre el 1960 i el 1970, dècades en què moltes famílies del sud d'Espanya es van instal·lar en barris de la capital maresmenca. Actualment, la ciutat segueix rebent nous ciutadans procedents de la Xina, del Magrib i de Sud-amèrica, fet que contribueix a l'augment de la diversitat cultural i, per tant, la immigració esdevé un tema força relacionat amb l'esperantisme, moviment que fomenta el respecte i la convivència entre els diversos pobles del món. Dels actes que van tenir relació amb el fenomen de la immigració, un va ser en català (*Debat obert: els reptes de la immigració*) i els altres tres en esperanto (*La felîço*

elmigri, Migro kaj migrantoj en la Esperanta literaturo i Enmigrado, lingvoj kaj edukado en la Baleara Insularo i Poemoj pri migremoj).

Al congrés de Mataró hi havia tres modalitats d'actes: els que es realitzaven únicament en esperanto, els bilingües i les que es van fer únicament en català. De les 25 activitats del programa, 11 s'oferien totalment en esperanto, és a dir, un 44% del total. Pel que fa a la modalitat bilingüe, representava un 36% del programa, amb 9 actes. Les cinc activitats que es van impartir únicament en català, bàsicament conferències i debats, van suposar un 20% del total. Algunes activitats d'aquesta modalitat no estaven relacionades amb l'esperanto, sinó amb esdeveniments socials a nivell internacional com la immigració, la temàtica principal del congrés.

6. L'aprenentatge d'esperanto

6.1. A través de la xarxa

La regularitat i la facilitat de la normativa de l'esperanto fan que diversos internautes autodidactes s'interessin per aprendre aquesta llengua pel seu compte a través de la xarxa.

La pàgina més popular per estudiar la llengua auxiliar és *Lernu!*, un portal gratuït i multilingüe que ofereix informació sobre l'esperanto, juntament amb exercicis de gramàtica, jocs lingüístics i l'ús de diccionaris. A més, permet contactar amb altres membres de la comunitat esperantista i rebre l'ajut de professors voluntaris.

També existeix un curs d'esperanto per *Twitter* i un curs en línia creat per Pedro M. Martín, membre de la *Secció Catalana de la Lliga Internacional de Professors Esperantistes (ILEI)*. A més, també hi ha un programa d'ordinador anomenat *Kurso de Esperanto* que ofereix dotze lliçons, entre les quals, exercicis de pronunciació i comprensió auditiva. També comprèn lletres de cançons en esperanto, per tal que l'alumne pugui aprendre cantant.

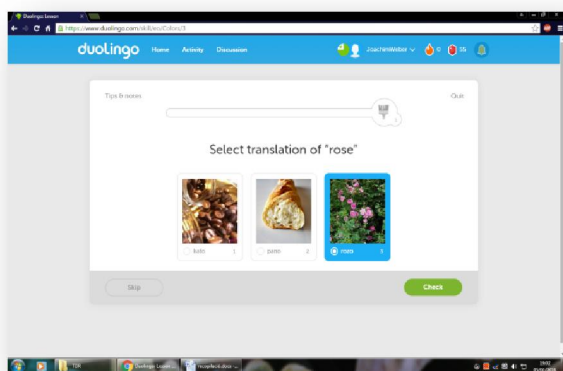

Fig.15 Lliçó d'esperanto a la pàgina web Duolingo

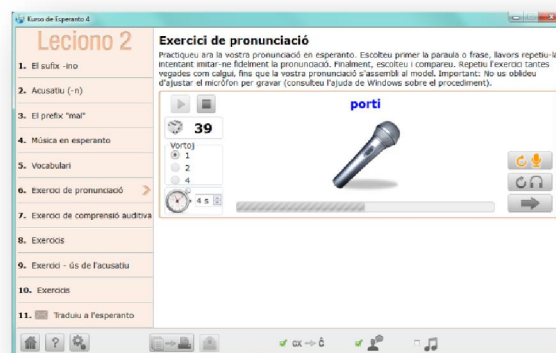

Fig.16 Exercici de pronunciació al programa *Kurso de Esperanto*

6.2. Cursos presencials

Actualment L'Associació Catalana d'Esperanto ofereix 17 cursos impartits a 13 punts arreu dels Països Catalans: Barcelona, Cassà de la Selva, València, Vila-Real, Tarragona, Benicàssim, Gandia, Manresa, Moià, Prada de Conflent, Sabadell, Mataró i Castelló. A Catalunya es poden estudiar dos nivells: l'inicial i l'avançat. Cal esmentar que alguns d'aquests cursos no segueixen estrictament aquest ordre, atès que s'adapten als coneixements dels alumnes. També n'hi ha que simplement són tertúlies, on només es practica la comprensió oral. Per exercir de professor d'esperanto cal assolir un nivell B, i cada any es convoca els candidats de l'examen a un lloc diferent d'Europa, fet que implica viatjar a l'estranger.

6.2.2. Característiques d'un curs presencial de segon any: Xosé Conde (Barcelona)

El curs de nivell avançat que s'imparteix a Barcelona també és gratuït i es fa en un centre de cultura popular anomenat Violeta de Gràcia. A les classes hi assisteixen cinc alumnes, quatre menys que a les de nivell inicial. És el tercer any que s'organitza aquesta activitat i té lloc els dimarts de 18:30h a 20:00h.

Els alumnes creuen que l'oferta d'ensenyament d'esperanto hauria de ser molt més àmplia, i el professor afirma que es fa un gran esforç per fomentar l'aprenentatge d'aquesta llengua, ja que les entitats esperantistes no estan subvencionades i esdevé una tasca molt complicada.

El professor és Xosé Conde, un esperantista gallec que va entrar en contacte amb aquest món fa molts anys. Es va interessar per aquesta llengua arran d'un llibre sobre l'esperanto que va rebre del seu pare, tot i que aquest no formava part del moviment. Des de llavors, ha adquirit una formació sòlida en aquest àmbit. En primer lloc va obtenir un títol concedit per la Federació Espanyola d'Esperanto i a continuació va assistir a un curs a Alemanya. També va cursar un postgrau per a professors d'esperanto a Polònia, país on es va examinar. Posteriorment va participar en el projecte *Flugilos de Malfacila Vento*, els membres del qual actualment tenen la possibilitat d'instruir a seminaris de professors de la llengua auxiliar. A més, també ha ensenyat gallec i en aquest moment és professor d'anglès.

A les classes, els alumnes exerciten la comprensió oral i les lliçons són força dinàmiques. Utilitzen una aplicació de mòbil anomenada *ANKI*, en què es plantegen frases incompletes i cal endevinar quina paraula hi falta. Algunes activitats, les realitzen mitjançant targetes i sovint empen cartes amb la finalitat de practicar l'ús dels pronoms interrogatius i d'ampliar el vocabulari.

Després de la classe, els alumnes s'incorporen a una tertúlia que té lloc en un bar proper al local. Hi tracten diversos temes d'actualitat, i també quotidians, ja que el seu objectiu és posar en pràctica els seus coneixements d'esperanto en diversos àmbits.

Fig.19 Cartes per a practicar l'ús dels pronoms interrogatius

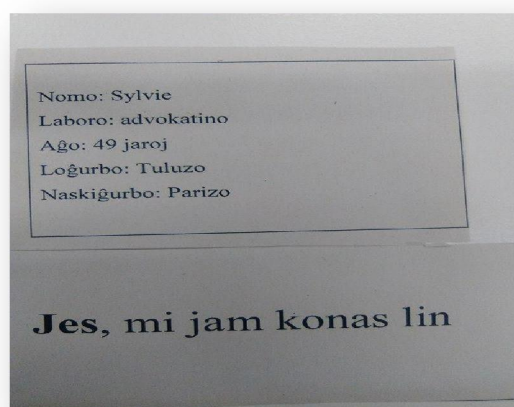

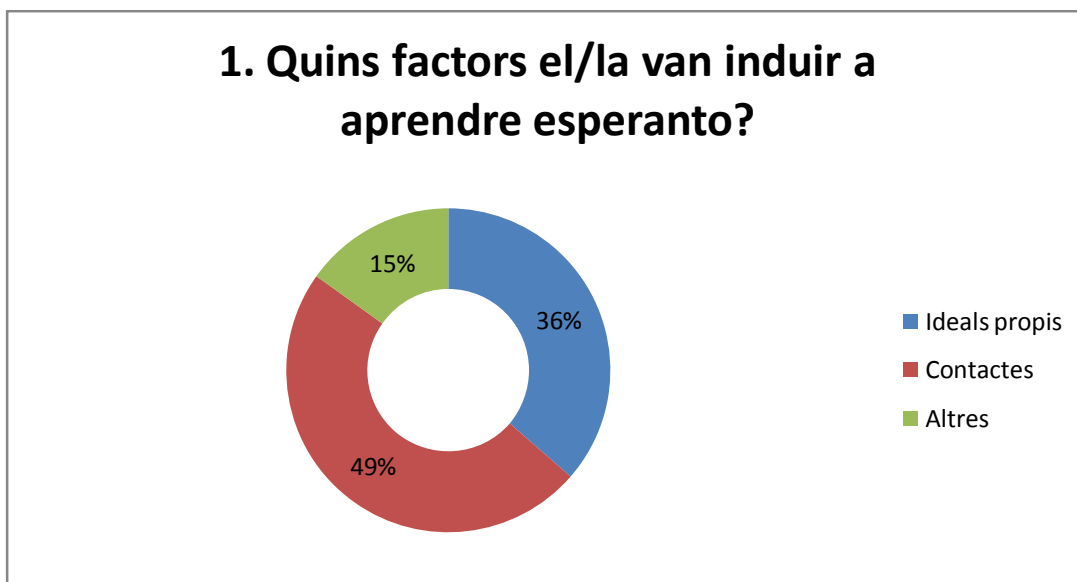
Fig.20 Targeta per a treballar la comprensió oral

7. Perfil d'un esperantista

7.1. L'enquesta

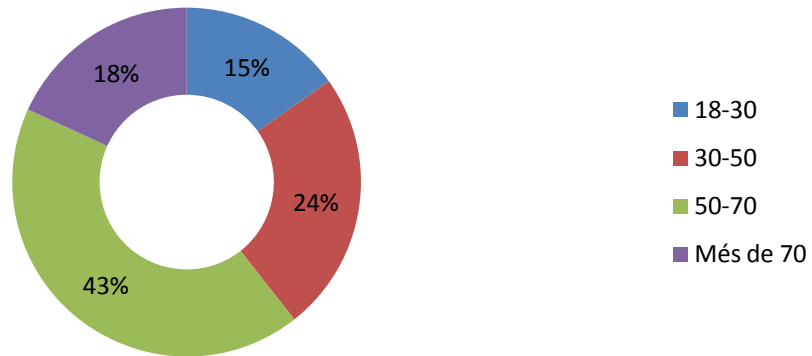
Per tal d'esbrinar quin tipus de persones integren la comunitat esperantista, he realitzat una enquesta a 33 membres d'aquest col·lectiu. Tot i semblar una xifra petita, és força representativa tenint en compte que l'Associació Catalana d'Esperanto està formada per 200 persones i que al 37è Congrés d'Esperanto a Catalunya n'hi van assistir 103. Tanmateix, no tots els enquestats procedeixen de Catalunya: dos provenen d'Occitània, dos més de Mallorca, i un altre, de Galícia.

De les deu preguntes, la meitat fan referència a qüestions personals i les altres són d'opinió. Les preguntes personals estan relacionades amb diversos aspectes, des de quins factors els van impulsar a aprendre esperanto, fins a quantes llengües dominen. Pel que fa a les preguntes d'opinió, se centren en la promoció del moviment esperantista i en el futur d'aquest.

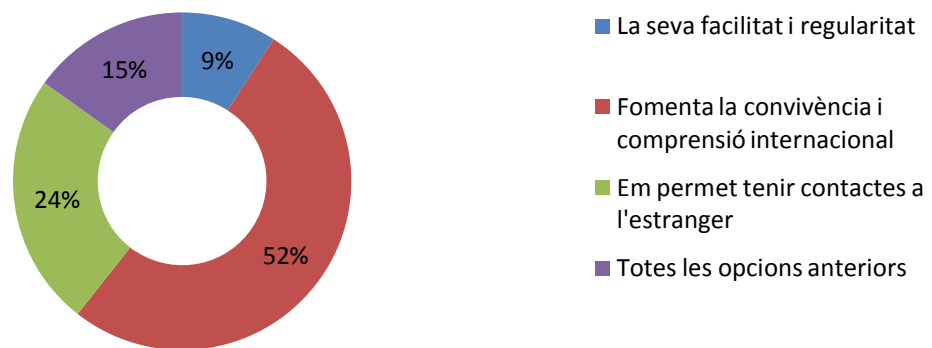
Gairebé la meitat dels enquestats ha confirmat haver-se iniciat en el món de l'esperantisme a través de contactes propers. Per altra banda, els que van tenir la iniciativa d'aprendre aquesta llengua perquè s'emmarcava dins la seva ideologia representen un 36% dels participants. A més, hi ha un altre grup de persones, que representa el 15% del total i afirma haver-se interessat per l'esperanto gràcies a pel·lícules, mitjans de comunicació, o per altres raons.

2. Quina edat té?

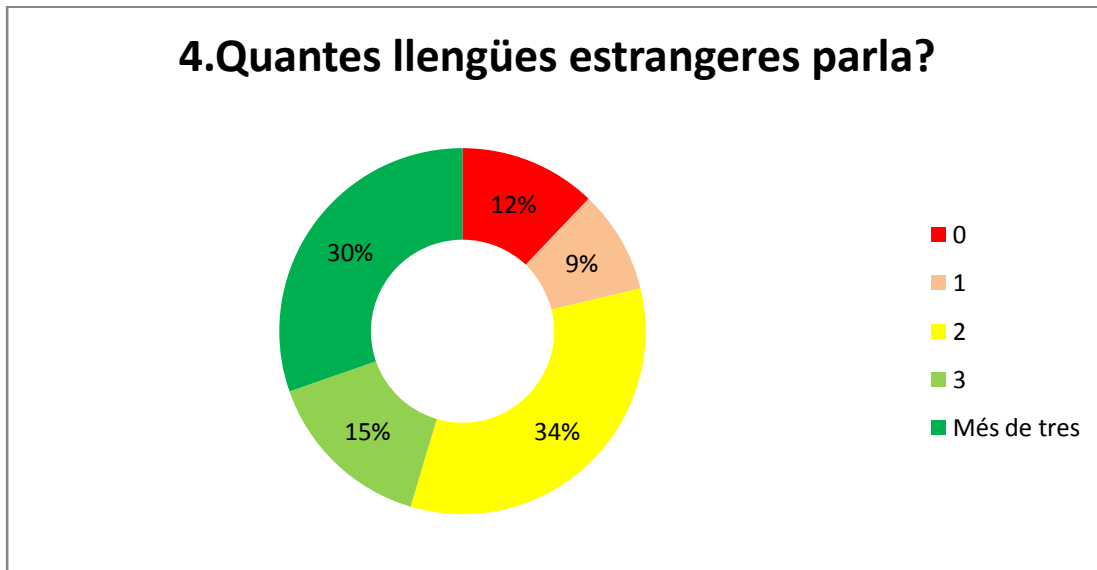
Gran part dels esperantistes tenen al voltant de seixanta anys, per tant normalment es tracta de persones amb una llarga trajectòria professional, fins i tot jubilades. De fet, el 61% d'enquestats tenen més de 50 anys, i un 39% no hi arriben. Per altra banda, els que en tenen menys de 30 representen tan sols un 15% dels participants, i els que superen els 70, un 18%. **Aquestes xifres podrien ser un indicatiu de decadència de l'esperantisme català, ja que el sector juvenil és més minoritari que el de persones majors de 70 anys.**

3. Quin és l'aspecte que més l'atrau de l'esperanto?

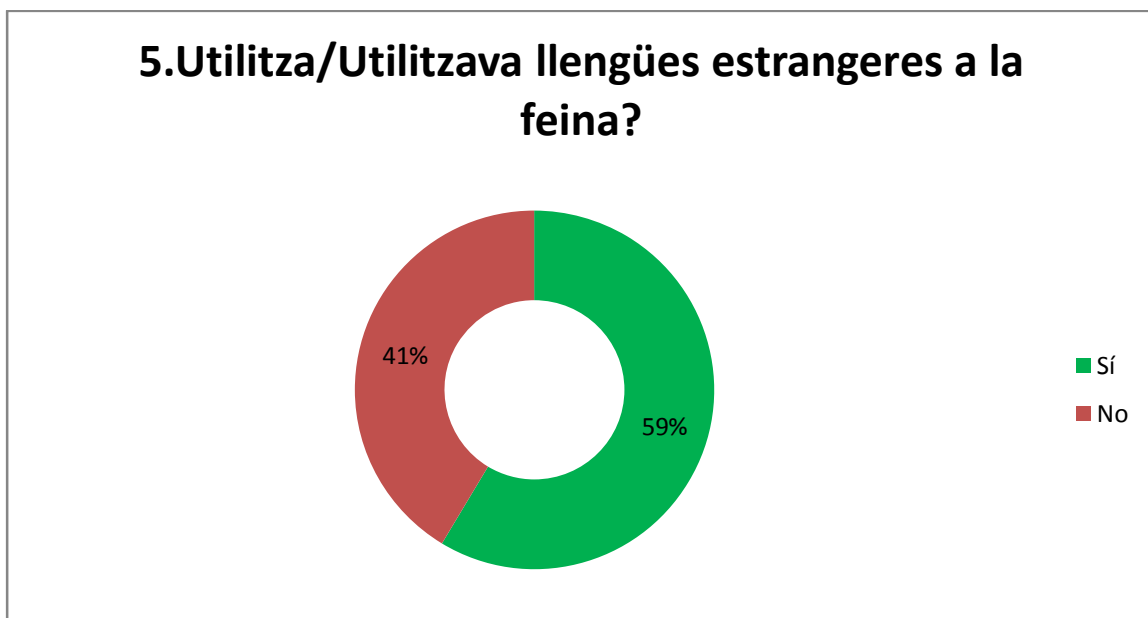

La majoria dels enquestats (52%) ha respost que l'aspecte que més els atrau de l'esperanto és la idea de convivència i comprensió internacional que representa el moviment. No obstant, una quarta part dels participants admeten que el seu aspecte favorit d'aquesta llengua auxiliar és que els permet contactar amb persones de l'estranger, i a algunes persones simplement els atrau la facilitat i la regularitat de la

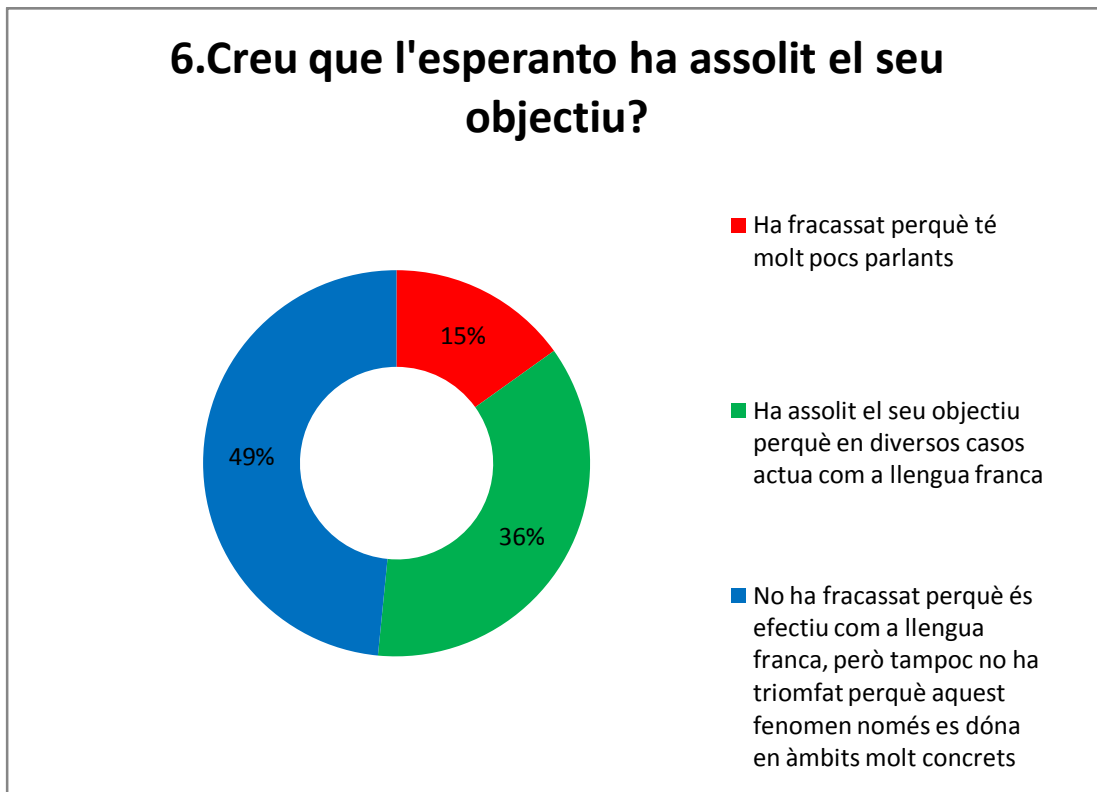
llengua. Per altra banda, un 15% dels enquestats ha optat per no destacar cap de les tres opcions, afirmant que totes tres tenen la mateixa rellevància.

Segons l'enquesta, els esperantistes integren un col·lectiu força políglota, ja que el 88% dels participants afirmen dominar com a mínim una llengua estrangera. A més, el 30% dels enquestats asseguren que parlen més de tres llengües estrangeres, xifra que evidencia el políglotisme del col·lectiu esperantista. Cal especificar que l'esperanto no és inclòs en el gràfic, atès que no es considera una llengua estrangera arran de la seva neutralitat. Així doncs, si la pregunta fos "quants idiomes parla, a part de la seva llengua materna?", caldria sumar una llengua a tots els sectors del gràfic, ja que s'hi inclouria l'esperanto.

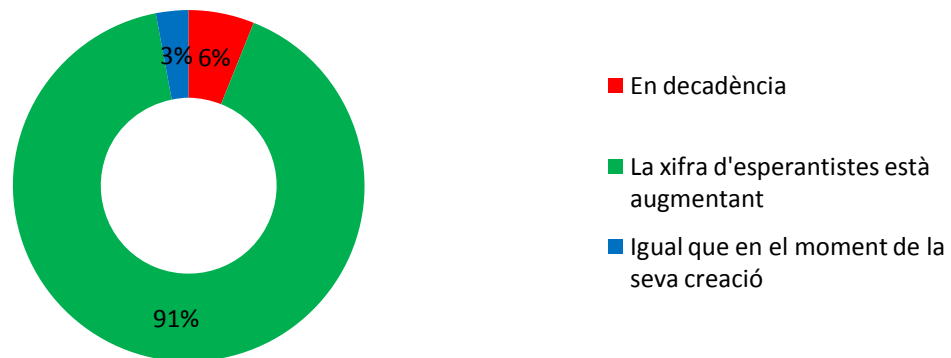

En primer lloc cal esmentar que aquesta pregunta només va dirigida a les 29 persones que anteriorment han afirmat dominar almenys una llengua estrangera. Així doncs, la majoria d'esperantistes políglotes posen o han posat en pràctica els seus coneixements lingüístics a la feina. Encara que la pregunta hagués inclòs tots els enquestats de la qüestió anterior, el resultat també hauria estat positiu, per tant podem afirmar que els esperantistes tenen certa tendència a treballar en camps en què s'utilitzin altres idiomes.

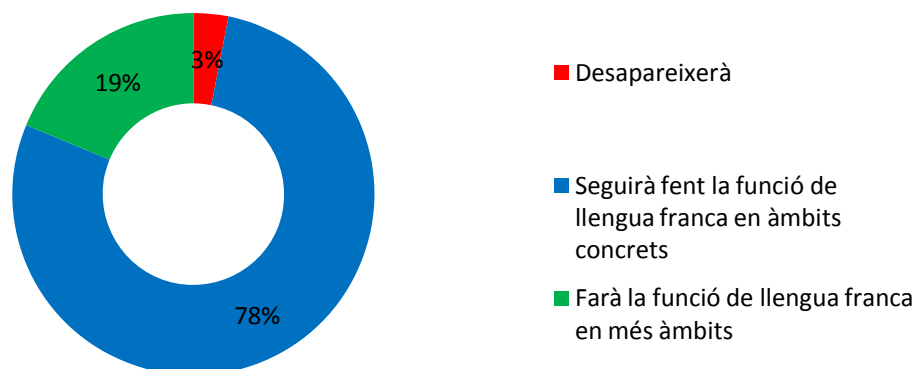
Tal i com es pot observar en el gràfic, gairebé la meitat de les persones enquestades ha optat per l'opció més ambigua, és a dir, que l'esperanto ha assolit la funció de llengua franca, però no es pot considerar un triomf perquè el seu ús és molt minoritari. Molts dels participants que han escollit aquesta opció, argumenten que no es pot arribar a una conclusió precisa perquè l'esperanto encara està en procés d'expansió i acabarà tenint més influència que en l'actualitat. Per altra banda, la resta d'enquestats ha optat per polaritzar la resposta, un 36% del total creuen que l'esperanto ha assolit el seu objectiu, i un 15% opinen que ha fracassat.

7. En quina situació creu que es troba l'esperantisme avui en dia?

El gràfic reflecteix el gran optimisme de la comunitat esperantista pel que fa a la situació de la llengua auxiliar, ja que un 91% dels enquestats opinen que la xifra d'esperantistes creix. Aquests afirmen que, tot i que a Catalunya no es nota aquest augment, molta gent de diferents països s'interessa per l'esperanto, sobretot a través d'Internet. Només dues persones del total creuen que la xifra d'esperantistes disminueix, i una ha escollit la tercera opció, i assegura que el moviment es manté igual que en el moment de la seva creació.

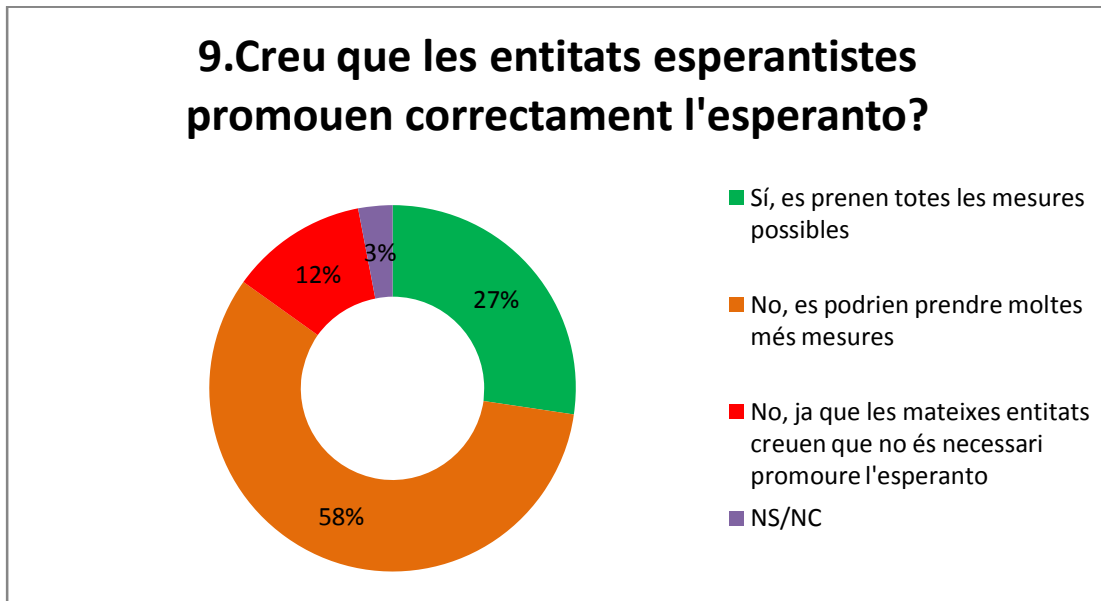
8. Quin futur creu que li espera a l'esperanto?

Malgrat l'optimisme mostrat a la resposta anterior, la majoria de les persones enquestades creuen que l'esperanto se seguirà parlant únicament en ambients explícitament esperantistes, i no s'estendrà a altres àmbits. Per tant, creuen que creixerà el seu ús, però que aquest no serà transversal. Tanmateix, un 19% d'enquestats opinen que l'esperanto podrà esdevenir la llengua franca en molts col·lectius i situacions diverses. Només una persona ha contestat que el destí de

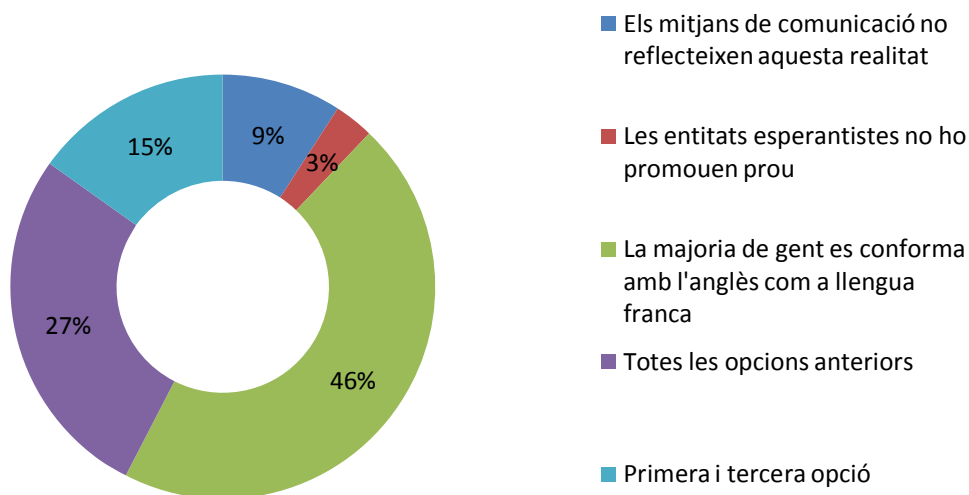

l'esperanto és la desaparició, per tant aquesta teoria és una excepció dins del pensament majoritari dels esperantistes.

Més de la meitat de les persones enquestades opinen que les entitats esperantistes no fan tot el possible per promoure aquesta llengua. A més, afirmen que dins de les associacions hi ha una manca d'unitat entre els membres i que és difícil proposar iniciatives. També critiquen que el moviment esperantista és massa tancat i que hauria d'intentar obrir-se a la societat, en comptes d'organitzar activitats únicament per als membres. Per altra banda, un 27% dels enquestats creu que es fa tot el possible des d'aquestes entitats per promoure l'esperanto, argumentant que és molt difícil tenint en compte que les associacions esperantistes no estan subvencionades. Una altra posició és la que ha adoptat el 12% dels enquestats, els quals emeten una dura crítica contra les associacions esperantistes, al·legant que no promouen correctament l'esperanto perquè no tenen cap interès a fer-ho.

10. Per què creu que la majoria de gent ignora que el moviment esperantista encara té activitat?

Quasi la meitat de les persones enquestades opina que la causa principal del desconeixement general de l'activitat esperantista és l'acceptació de l'anglès com a llengua franca. No obstant, un 27% del total creu que totes les opcions exposades contribueixen de la mateixa manera a que el moviment esperantista passi desapercbut. Per altra banda, algunes persones (15%) han optat per assenyalar dues opcions com a principals factors d'aquest fet: els mitjans de comunicació no reflecteixen aquesta realitat i la majoria de gent es conforma amb l'anglès com a llengua franca.

7.1.1 Conclusió general

Tot i que la proporció de joves esperantistes és petita a Catalunya, la majoria dels integrants d'aquest moviment es mostren optimistes pel que fa al futur de la llengua auxiliar. Tanmateix, creuen que l'esperanto només se seguirà utilitzant en cercles estrictament esperantistes i que difícilment s'estendrà a altres àmbits. També és important destacar que a l'hora de definir la situació actual de l'esperanto, es mostren força ambigus, ja que neguen el seu fracàs però alhora afirmen que no ha acabat d'assolir el seu objectiu.

Pel que fa a l'opinió del col·lectiu sobre l'actuació de les entitats esperantistes, es poden distingir tres punts de vista: alguns creuen que les associacions promouen l'esperanto correctament, uns altres pensen que aquesta tasca es podria fer millor, i un tercer grup opina que les entitats no tenen interès a promoure aquesta llengua. En

conclusió, l'esperantisme català està dividit entre els que es mostren satisfets amb el foment del moviment, i els que pensen que s'haurien de prendre noves iniciatives.

7.2. Altres aspectes del perfil esperantista

En primer lloc cal destacar que el moviment esperantista és totalment interclassista i transversal, ja que les persones que el formen tenen orígens molt diferents i sovint ideologies força distants. Tot i que tradicionalment se'ls ha relacionat amb moviments d'esquerreres com el marxisme i l'anarquisme, ells reivindiquen que se senten vinculats amb qualsevol ideologia que impliqui igualtat i pacifisme. Així doncs, la majoria d'esperantistes no es troben còmodes quan se'ls classifica dins d'una tendència ideològica concreta, ja que l'objectiu del projecte de Zamenhof era donar lloc a un factor comú, a través del qual es poguessin apropar persones de diferents cultures, idees i creences, i no dividir-les. Per aquest motiu, no és habitual parlar sobre política als esdeveniments esperantistes, ja que no es pretén crear debat, sinó trobar punts d'unió.

Una característica molt present en aquest col·lectiu és la insistència a l'hora de diferenciar els conceptes "estat" i "nació". Aquest fet és una mostra de rebuig a l'imperialisme lingüístic, atès que la comunitat esperantista vetlla per defensar les llengües i cultures minoritàries. De fet, cal recordar que un dels objectius de KEA és promoure la identitat nacional dels Països Catalans amb la finalitat de contribuir a la normalització del català/valencià en aquestes regions. D'altra banda, molts esperantistes mostren un gran interès per la llengua occitana/aranesa i als territoris que conformen la regió d'Occitània. Per aquest motiu, la Vall d'Aran no s'inclou en els territoris sota la influència de KEA, ja que, en termes culturals, aquesta comarca es considera part d'Occitània i no dels Països Catalans.

Cal esmentar que bastants esperantistes saben parlar occità i, fins i tot, existeix un grup musical anomenat *Kaj tiel plu*, el qual combina l'esperanto amb música popular occitana. Un dels membres del grup és Ferriol Macip, coordinador professional de KEA. A més, aquest dirigeix el diari digital en occità *Jornalet*.

Fig.21 Mapa d'Occitània

Un altre aspecte a destacar d'aquesta comunitat és la diversitat de motius que han induït els seus membres a formar-ne part. Segons una de les persones enquestades, hi

ha tres tipus d'esperantistes: els viatgers, els idealistes, i els filòlegs i traductors. Els viatgers serien aquells que han après esperanto per tal de tenir contactes a l'estranger i trobar-s'hi, o fins i tot, per interessos econòmics. En canvi, el grup d'idealistes s'interessaria pel projecte de Zamenhof a causa dels conceptes pacifistes i igualitaris que representa. D'altra banda, segons l'enquestada, hi ha una sèrie de membres de la comunitat que se senten atrets per l'esperanto, principalment a causa de les seves característiques lèxiques i morfosintàctiques. Aquest últim grup estaria integrat per persones amb certs coneixements lingüístics, principalment filòlegs i traductors.

És important esmentar que no tots els parlants d'esperanto es consideren esperantistes, ja que alguns creuen que es tracta d'un moviment massa folklorista, amb un missatge poc clar, i fins i tot hipòcrita, atès que, segons aquests, en moments puntuals s'intenten forçar relacions interpersonals inexistents. Al contrari, molts membres de la comunitat opinen que hi ha molts prejudicis contra aquest moviment, ja que, segons aquests, sovint s'ofereix una visió equivocada presentant-lo com un projecte fracassat.

7.3. Entrevista a un esperantista

A més de l'enquesta, he realitzat una petita entrevista a un membre de la comunitat, per tal d'obtenir informació a nivell individual i més detallada. L'entrevistat és Xavier Torné, esperantista que assisteix regularment a classes de nivell avançat de la llengua auxiliar, i també participa en esdeveniments com xerrades i congressos.

Xavier Torné afirma que va decidir aprendre esperanto després de veure *La ciutat cremada*, pel·lícula que li va causar interès arran d'una frase en aquesta llengua: *la postkarto de la amikeco* (la postal de l'amistat). No obstant, assegura que també va incorporar-se en el món esperantista pel simple fet de portar la contrària, ja que tothom aprenia anglès i ell va preferir inclinar-se per aquesta llengua de caire neutral. A més, l'esperanto també li ha estat útil per establir relacions a l'estranger, ja que es comunica a través d'internet amb una persona de la República del Kazakhstan, amb qui pot practicar la llengua auxiliar, i una vegada va venir a Catalunya. També parla sovint en esperanto amb una dona de Finlàndia i amb una altra de l'Argentina, però viuen a Barcelona.

L'entrevistat assegura que després de sis mesos d'aprenentatge, ja era capaç de fer-se entendre, tot i que per parlar amb certa fluïdesa va necessitar un any i mig. Ell atribueix aquest progrés tan accelerat a la regularitat de la llengua i afirma que es poden crear moltes paraules afegint prefixos i sufixos, característica que permet al parlant memoritzar el vocabulari molt fàcilment. Quant a l'opinió dels seus coneguts envers l'aprenentatge d'aquesta llengua, afirma que molts no el comprenen, i que la pregunta que més esgota el col·lectiu esperantista en general és "per què aprens

esperanto?", ja que, sovint, qui fa aquesta pregunta parteix del punt que es tracta d'una llengua inútil.

8. La literatura en esperanto a Catalunya

Cal esmentar que la publicació de *Kataluna Antologio* l'any 1925 va marcar un punt d'inflexió en la literatura en esperanto a Catalunya. Aquesta antologia recull diverses obres de la literatura catalana, d'autors com Ramon Llull, Ausiàs March, Joanot Martorell, Àngel Guimerà, Joan Maragall, Santiago Rossinyol, Prudenci Bertrana o Víctor Català.

Jaume Grau i Casas, escriptor i esperantista català, va ser l'encarregat de recopilar i traduir les obres que integren aquesta antologia, la qual comprèn més de cinquanta autors i cent quaranta mostres de prosa i poesia.

Alguns exemplars d'aquesta obra es conserven al Museu d'Esperanto de Subirats, situat a Sant Pau d'Ordal (municipi de Subirats, l'Alt Penedès). En aquest museu hi ha una col·lecció privada d'objectes relacionats amb la llengua de Zamenhof i es va inaugurar l'any 1968 formant part de les dependències de la farmàcia del poble. Posteriorment es va traslladar a un altre edifici i amb la mort del seu fundador l'any 2002, va restar inactiu fins al 2010. Conté 15.000 butlletins i revistes d'esperanto, 8.000 llibres, i aproximadament 150.000 postals.

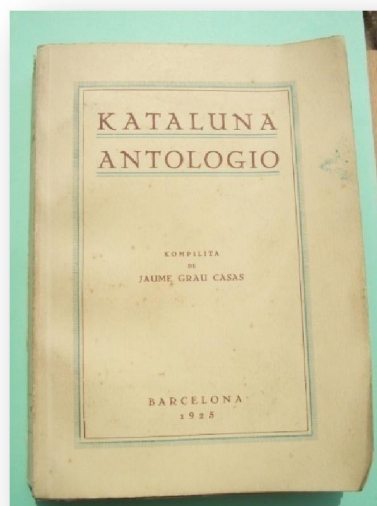

Fig.22 Portada de *Kataluna Antologio*

Pel que fa a la literatura en esperanto contemporània a Catalunya, és destacable la publicació del *Petit refranyer català-esperanto*, un recull que compara els refranys catalans amb els seus equivalents en la llengua auxiliar. La primera edició va ser publicada el desembre de 2014.

El seu autor, Pedro M. Martín Burutxaga, és llicenciat en filologia anglesa, ensenya llengües estrangeres a l'Institut Serrallarga de Blanes, i també és membre de la Lliga Internacional de Professors Esperantistes. A més, en català, també és autor d'*Història del moviment esperantista al Vendrell*.

L'autor es va interessar per la llengua auxiliar quan tenia 16 anys i va entrar en contacte amb el món esperantista a través d'un congrés a Vilanova i la Geltrú. Tanmateix, afirma que en aquell moment no coneixia tots els avantatges de l'esperanto, atès que tan sols li cridaven l'atenció les seves característiques sintàctiques i lèxiques. No obstant, de seguida va descobrir el moviment cultural que amagava aquesta llengua, fet que el va motivar a seguir aprenent-la. Assegura que va començar a estudiar-la de manera autodidacta i més tard va assistir a cursets

elementals i de perfeccionament. Posteriorment es va treure el nivell B2 d'esperanto del Marc Comú Europeu de Referència i actualment imparteix cursos intensius quan hi ha esdeveniments esperantistes. A més, va donar classes d'aquesta llengua en un crèdit d'esperanto que es va oferir ocasionalment a l'Institut Serrallarga.

Una altra obra esperantista actual a Catalunya és *Història de l'esperanto als Països Catalans*, un recull bilingüe publicat l'any 2010 que aplega vint-i-un articles de catorze autors i que mostra aspectes de l'esperantisme als Països Catalans entre els anys 1900 i 1940. El recull està redactat per Francesc Poblet i Feijoo, i Hèctor Alòs i Font.

Fig.23 Exemplars del *Petit refranyer català-esperanto*

9. Cantants i grups en esperanto

En aquest apartat també es farà referència a la música esperantista fora de Catalunya, ja que l'únic grup amb certa rellevància al principat és *Kaj Tiel Plu*.

Aquest grup, el nom del qual significa "etcètera", versiona música folklòrica de diferents cultures, principalment catalana, occitana i sefardita. No obstant, la lletra de la majoria de les cançons està en esperanto. En un principi, el conjunt era un duo, ja que només estava integrat per Josep Tordera i Xavier Rodon. Posteriorment va esdevenir un quartet amb la incorporació de dos nous membres (Josep Maria Milla i Carles Vela), i amb ocasió del 83è Congrés Universal d'Esperanto s'hi afegí com a violinista Ferriol Macip.

Fig.24 Ferriol Macip, violinista de *Kaj Tiel Plu*

Un altre grup esperantista que toca música folklòrica és *Kajto*, el qual procedeix de Frísia (Països Baixos), i el significat del seu nom és "cometa". Va ser fundat l'any 1989 i interpreta cançons populars de Frísia, rondalles, i cants mariners. Està integrat per quatre dones i és considerat un dels millors grups en esperanto.

D'altra banda, hi ha molts artistes esperantistes que no toquen música popular, per exemple el cantant congolès Zhou Mack Mafuila, que interpreta temes de *reggae* en la llengua auxiliar. El seu estil és *reggae* africà, tot i que sovint hi barreja rock, jazz i blues. Les lletres de les seves cançons són compromeses i tracten sobre la responsabilitat d'Occident en les misèries que pateix Àfrica, sobretot la guerra i la fam. Zhou Mack Mafuila estava convocat al 37è Congrés Català d'Esperanto, tot i que finalment li va ser impossible assistir-hi a causa de motius personals.

També és conegut *Dolchamar*, un quartet creat el 1999 a Londres, tot i que actualment està establert a Finlàndia. El seu estil presentava influències del rock electrònic i del *hip-hop*, però gradualment es va decantar per interpretar temes únicament de rock. Cal esmentar que durant un temps en va formar part Leena Preisa, el qual després es va incorporar a *Lordi*, conjunt de *heavy metal* que va guanyar el festival d'Eurovisió l'any 2006 representant Finlàndia.

És important destacar que existeix una discogràfica independent anomenada *Vinilkosmo*, la qual únicament treballa per a grups que interpreten cançons en esperanto. De fet, la majoria dels artistes esmentats en aquest apartat encarreguen produccions a aquesta discogràfica. Està situada a Donneville, a prop de Tolouse, i va ser fundada l'any 1990.

Conclusions

Aquest projecte evidencia que el moviment esperantista a Catalunya no és un fenomen exclusivament del passat, ja que actualment compta amb una comunitat de parlants que es mobilitza contínuament i empra la llengua de Zamenhof amb regularitat. A més, existeix l'Associació Catalana d'Esperanto, la qual ofereix cursos gratuïts de la llengua auxiliar i organitza diversos esdeveniments i trobades per tal que els membres del col·lectiu puguin posar-la en pràctica.

És cert que la situació de l'esperanto al nostre país està en millors condicions del que la majoria de gent creu, però, des del meu punt de vista, alguns sectors de la comunitat es mostren exageradament optimistes respecte al futur de la llengua.

També convé destacar que els esperantistes catalans estan dividits pel que fa a algunes qüestions, entre elles, la forma de promoure la llengua. De fet, un 70% dels enquestats assegura que les entitats no promouen correctament l'esperanto. Així doncs, una possible continuació d'aquest projecte seria estudiar diferents iniciatives per tal que la llengua de Zamenhof arribés a més gent i el moviment esperantista tingués més influència en la societat.

Considero que és una llàstima que aquest moviment lligat a unes idees tan pacifistes i de lluita social passi desapercbut, ja que crec que és una eina desaproveitada que podria ser molt útil si s'utilitzés apropiadament. Durant la realització del treball he descobert que el moviment esperantista conté una forta càrrega de valors com la tolerància, el respecte entre els pobles, la igualtat lingüística o l'antiimperialisme. Sovint, els humans ens imposem llengües i creences els uns als altres, ocupem territoris donant prioritat a les fronteres abans que al benestar de la gent, i ens centrem en les nostres diferències en comptes de fixar-nos en allò que ens uneix. La missió de l'esperanto és recordar-nos que no hi ha cap llengua més apta que una altra i que, independentment de la nostra condició cultural, tots som ciutadans de la terra i ens hem de respectar mútuament deixant en segon pla allò que fa que ens enfrontem.

Per tant, els integrants d'aquest moviment tenen l'esperança que algun dia l'esperanto pugui realitzar la funció que li pertoca, és a dir, contribuir a la pau mundial a través de la unió i la comprensió dels diferents pobles del planeta. Tanmateix, la situació actual de la llengua universal a Catalunya s'allunya molt d'aquesta utopia tan ambiciosa, però alhora silenciosa.

Fonts consultades

Bibliografia

VALÉN, A. (2004). *El esperanto, lengua y cultura*. Santander: Mga.

MARTÍN BURUTXAGA, P. (2014). *Petit refranyer català-esperanto*. Barcelona: Associació Catalana d'Esperanto.

MARTÍN BURUTXAGA, P. (2015). *Guia de conversa català-esperanto*. Barcelona: Associació Catalana d'Esperanto.

POBLET F. i ALÒS H. (2010). *Història de l'esperanto als Països Catalans*. Argentina: Voliana Edicions.

Webgrafia

GAZETOTEKO. *Una bella historia*.

<<http://www.gazetoteko.com/espe/bella.htm>> [Consulta: 4 d'octubre de 2015]

FEDERACIÓN ESPAÑOLA DE ESPERANTO. *Zamenhof*.

<<http://www.esperanto.es/hef/index.php/que-es/historia/zamenhof>> [Consulta: 4 d'octubre de 2015]

ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESPERANTO. *Cursos d'esperanto*.

< <http://www.esperanto.cat/web/cursos-d-Esperanto?lang=ca>> [Consulta: 22 de novembre de 2015]

ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESPERANTO. *Els nostres pioners*.

< <http://www.esperanto.cat/web/Els-nostres-pioners?lang=ca>> [Consulta: 21 de desembre de 2015]

ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESPERANTO. *Objectius, valors i principis*.

<<http://www.esperanto.cat/web/Objectius-valors-i-principis?lang=ca>> [Consulta: 16 de novembre de 2015]

L'ESTIVADA. *L'interregionalitat sens regionalisme*.

<<http://estivada-rodez.eu/mapa-doccitania/?lang=oc>> [Consulta: 10 de desembre de 2015]

MUSEU DEL JOGUET DE CATALUNYA. *Joan Amades*.

<http://agenda.cultura.gencat.cat/media/joan_amades.pdf> [Consulta: 21 de desembre de 2015]

MUSEU D'ESPERANTO DE SUBIRATS. *La Kataluna Antologio*.

<<http://museuesperanto.org/2010/09/09/la-kataluna-antologio-lantologia-catalana/>>
[Consulta: 22 de desembre de 2015]

SALFOTO WORDPRESS. La mirada del violinista.

<<https://salfoto.files.wordpress.com/2015/12/plac3a7a-del-rei-2015-14.jpg>> [Consulta: 26 de desembre de 2015]

VILAWEB. *Petit refranyer català-esperanto*.

<http://blocs.mesvilaweb.cat/wp-content/uploads/sites/1729/2015/02/IMG_1997-560x395.jpg> [Consulta: 28 de desembre de 2015]

GAZETOTEKO. *Discurso de L.L Zamenhof ante el Primer Congreso de Esperanto, en Boulogne-Sur-Mer*.

<<http://www.gazetoteko.com/espe/discurs1.htm>> [Consulta: 12 d'octubre de 2015]

Articles de Viquipèdia

Dolchamar. Wikipedia, the Free Encyclopedia.

<<https://en.wikipedia.org/wiki/Kajto>> [Consulta: 26 de desembre de 2015]

Familia Zamenhof. Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure.

<https://en.wikipedia.org/wiki/L._L._Zamenhof#/media/File:Zamenhof-1879.jpg> [Consulta: 3 d'octubre de 2015]

Fundamento de Esperanto. Wikipedia, la Enciclopedia Libre.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Fundamento_de_Esperanto> [Consulta: 10 d'octubre de 2015]

Hilel. Wikipedia, la Enciclopedia Libre.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hillel_the_Elder#/media/File:Knesset_Menorah_P5200009_Hillel.JPG> [Consulta: 12 d'octubre de 2015]

Homaranisme. Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure.

<<https://ca.wikipedia.org/wiki/Homaranisme>> [Consulta: 12 d'octubre de 2015]

Kaj tiel Plu. Viquipèdia. L'Enciclopèdia Lliure.

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Kaj_Tiel_Plu> [Consulta: 26 de desembre de 2015]

Kajto. Wikipedia, the Free Encyclopedia.

<<https://en.wikipedia.org/wiki/Kajto>> [Consulta: 26 de desembre de 2015]

Lernu! Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure.

<<https://ca.wikipedia.org/wiki/Lernu!>> [Consulta: 22 de novembre de 2015]

L.L Zamenhof. Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Ludwik_Lejzer_Zamenhof> [Consulta: 4 d'octubre de setembre de 2015]

Protoesperanto. Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure.

<<https://ca.wikipedia.org/wiki/Protoesperanto>> [Consulta: 9 d'octubre de 2015]

Vinilkosmo. *Wikipedia*. La Enciclopedia Libre.

<<https://es.wikipedia.org/wiki/Vinilkosmo>> [Consulta: 26 de desembre de 2015]

UK 1913. Vikipedio, la libera enciklopedio.

<https://eo.wikipedia.org/wiki/UK_1913> [Consulta: 12 d'octubre de 2015]

Entrevistes

TORNÉ, Xavier. Esperantista.

GODOY, M. Dolors. Professora d'esperanto a Cassà de la Selva.

CONDE, Xosé. Professor d'esperanto a Barcelona.

MARTÍN BURUTXAGA, Pedro M. Autor del *Petit refranyer català-esperanto*. (Entrevista realitzada per M. Dolors Godoy i extreta de *Revista de Girona*, num. 294).

Vídeo d'Internet

"Himno de Esperanto: La Espero (Subtítulos)". *Youtube*

<<https://www.youtube.com/watch?v=TeQTjxBVr9E>> [Consulta: 24 de desembre de 2015]

